

ULUSLARARASI BEDÜZZAMAN SEMPOZYUMU-III

**20. Asırda İslâm Düşüncesinin Yeniden Yapılanması ve
Bedüzzaman Said Nursî**

İlmi Heyet

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Prof. Dr. İbrahim Canan,
Prof. Dr. Suat Yıldırım, Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, Prof. Dr. Faris Kaya

Yayına Hazırlayan

Mehmet Paksu

Tercümeleler

Arapça

Veli Sırım, Abdülaziz Hatip, Kenan Demirtaş

İngilizce

Metin Karabaşoğlu

Almanca

Nuriye Uşşak

Dizgi

Nesil Basım Yayın

551 32 25

Baskı, Cilt:

Nesil Matbaacılık A.Ş.

551 32 27

ISBN 975-408-271-5

©

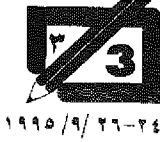
Bu eserin yayın hakkı Nesil Basım Yayın A.Ş.'ye aittir.

◆

Sanayi Cad. Bilge Sk.No: 2

Yenibsona / İSTANBUL

Tel: (0212) 551 32 25 pbx

ULUSLARARASI BEDIÜZZAMAN SEMPOZYUMU
INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BEDIÜZZAMAN

المؤتمر العالمي لدراسة إسماعيل بن عبد الوهاب

24-26 September 1995 İstanbul - TURKEY

RİSALE-İ NUR HAREKETİ, TARİKAT MI, CEMİYET Mİ, CEMÂAT MI?

AHMED AĞGÜNDÜZ*

I- Konunun takdîmi

Yirminci asra damgasını vuran Bediüzzaman ve onun Kur'ân'ın mânevî bir tefsiri olan Risale-i Nur Külliyyatı adlı eserleri, 70-80 sene önce verilen müjdeler doğrultusunda arzu edilen mânevî meyvelerini vermeye başlayınca, dostların meraklarını ve düşmanların da tecessüslerini, Risale-i Nur Cemaati ve Bediüzzaman üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Müsbet hareketiyle gönüllerde taht kuran, 50'den fazla dünya diline tercüme edilen, bütün dünyada yüzbinlerce gencin imanını kurtarmaya vesile olan ve milyonlarca insanın hiçbir dernek, cemiyet, tarikat veya parti bağı olmadan aynı dâvâ etrafında kenetlenmesine yol açan Risale-i Nur Hareketi, ister istemez,

*Prof. Dr. AHMED AĞGÜNDÜZ

1955 yılında Diyarbakır'ın Çüngüş kazasına bağlı Malkaya Köyü'nde doğdu. İlkokulu köyünde tamamlayan Ağındüz, Gaziantep İmam-Hatip Lisesi'ni ve Gaziantep Lisesi Fen Bölümü'nü bitirdi. 1980 yılında Erzurum Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nden; 1982 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu.

Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne Hukuk Tarihi Araştırma Görevlisi olarak giren Ağındüz, 1983 yılında mastırını ve 1986 yılında da "İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tattikâtında Vakıf Müessesesi" adlı teziyle doktorasını tamamladı. 1987 yılının Kasım ayında Hukuk Tarihi Doçenti olan Ağındüz, aynı yıl Konya Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne "Hukuk Tarihi ve İslâm Hukuku Doçenti" olarak tayin edildi.

1986-1991 yılları arasında Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Uzman Müşâvir ve Devlet Arşivleri Danışma Kurulu Üyeliği sıfatlarıyla araştırmalarda bulunan Ağındüz, 1993 Eylül'ünde Dumlupınar Üniversitesi'ne Hukuk Profesörü olarak atandı. Ekim 1993'de aynı üniversiteye bağlı Bilecik İktisâdi ve İdâri Bilimler Fakültesi'ne Dekan olarak tayin olunan Ağındüz, aynı zamanda Osmanlı Araştırmaları Vakfı Mütevelli Heyet Başkanındır. Arapça, İngilizce ve Farsça bilmektedir. Evli ve iki çocukludur. Başta "Osmanlı Kanunnâmeleri" olmak üzere çok sayıda ilmi kitap ve makaleleri bulunmaktadır.

"Hangi câzibeyle böyle insanları bir arada toplayabiliyor?" diye herkes tarafından merak edilmektedir. Sevenleri, bu bir tarikat mı, cemiyet mi veya siyâsî bir hareket mi diye kendi kendilerine sorular sorarken, bu hareketin inkişâfından ve gönüllerde taht kurmasından rahatsız olanlar da ısrarla aynı soruları, kitle iletişim vasıtalarıyla kamuoyunda sorgulamaya başlamıştır.

Devleti idare edenler, sınırları Çin'i ve Amerika'yı aşan bu müsbet hareketin mahiyetini merak ederken, fikir adamları da, "Moğolistanlı, Çinli, Endonezyalı, Amerikalı bütün beyinleri kendine celbeden bu hareketin gayesi ve metodu nedir?" diye önlerine gelene ve bilene meseleyi sormak durumunda kalmışlardır. Bu arada bir asra yakındır tavusa karga ve kargaya tavus demeye kalkışan ve İslâmın güneşinden rahatsız olan çevreler de, Risale-i Nur Hareketini mahiyeti, maksadı ve hizmet tarzı dışında ithamlarla vasıflandırmaktadırlar. Dünyaya ışık saçan ve 6000 sayfayı bulan iman ve Kur'ân hakikatlerini görmezden gelerek, meczûb birilerinin Risale-i Nur'u tarikat diye değerlendirmesini ön plana çıkarmak istemektedirler.

Halbuki Risale-i Nur Hareketi, Doğudan Batıya, Güneyden Kuzeye uzanan nurânî bir silsile ile bağlı bir dairedir. Bu daireye dâhil olanlar, bütün ehl-i imandır ki, şu anda adetleri 1.5 milyara yaklaşmaktadır. Bu cemaatin birliğini sağlayan esas, tevhid akidesidir. Yemini imandır. Müntesibleri, Kâlûbelâdan bu daireye dahil olan bütün mü'minlerdir. Müntesiblerinin kayıt defterleri, Levh-i Mahfûzdur. Bu cemâatin yayın organı, bütün İslâmî kitaplardır. Günlük gazeteleri, i'lâ-yı kelimetullahı hedef ve maksad edinen bütün dinî gazetelerdir. Şubeleri, cami ve mescidler, medreseler ve İslâma hizmet eden bütün müesseselerdir. Merkezi Haremeyn-i Şerifeyndir. Reisi, Resûlüllah'dır. Mesleğinin esası, herkesin kendi nefsiyle mücâhede etmesi, Kur'ân'ın ahlâkıyla ahlâklanması, Sünnet-i Seniyyeyi ihyâ etmesi, başkalarına muhabbet etmesi ve zarar vermeyecekse nasihat etmesidir. Bu cemaatin nizâmnamesi, sünnet-i seniyye ve şer'î hükümlerdir. Hedefi ve maksadı i'lâ-yı kelime-tullahtır.¹

Ayrıca 6000 sayfayı bulan Nur Külliyyatı, "Yalnız bir cüz'î tahribâtı ve bir küçük hâneyi ta'mir etmiyor. Belki külli bir tahribâtı ve İslâmiyeti içine alan ve dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhîr kal'ayı ta'mir ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve hâs bir vicdânî islâha çalışmıyor, belki, bin seneden beri tedârik ve terâküm edilen müfsid âletler ile dehşetli rahnelenen kalb-i umûmîyi ve efkâr-ı âmmeyi ve umûmun ve bâhusus avâm-ı mü'mininin istinâdgâhları olan İslâmî esasların ve cereyanların ve şe'âirlerin kırılmasıyla bozulmaya yüz tutan vicdân-ı umûmîyi, Kur'ân'ın i'câzıyla ve imanın ilâçlarıyla tedâvi etmeye çalışıyor."²

70-80 senedir bütün Türkiye'nin ve son 30 yılda ise bütün dünyanın gündemine oturan Risale-i Nur Hareketi hakkında, son zamanlarda sorulan şu üç soruyu, bu kısa tebliğimizde cevaplandırmaya çalışacağız:

- 1) Risale-i Nur Hareketi, bir tarikat mı? Tarikat değilse nedir? Tarikata karşı mı?
- 2) Risale-i Nur Hareketi, bir cemiyet mi, siyâsî bir gayesi var mı?
- 3) Risale-i Nur Hareketi, bir cemâat mi?

¹ *Tarihçe-i Hayat*, İstanbul 1991, Sözler Yayınevi, sh. 66-67.

² Bediüzzaman, *Şuâlar*, 179.

II- Risale-i Nur Hareketi bir tarikat mı?

1- Tarik, tarikat ve Risale-i Nur Hareketi

Bu sorunun cevabını vermeden evvel tarik ve tarikat kelimelerini kısaca anlatmak icabetmektedir. Tarik, Arapça'da yol demektir. Tarikat da, Allah'a yaklaşmak ve Onun rızasını elde etmek için taki edilmesi gereken yol mânâsını ifade eder.³

Tarik ve tarikat kelimelerinin mânâlarını iki ayrı grupta incelemek gerekir:

Birincisi: Genel anlamda Allah'a giden yol demektir ki, bütün dinler, Allah'a götüren bütün yollar ve elbetteki ikinci mânâda zikredilecek olan hususî mânâdaki tarikatlar da buna dâhildir. "Allah'a giden yollar, mahlûkâtın nefesleri kadar çoktur" mânâsına gelen ve bir kısım âlimler tarafından hadis olarak ifade edilen vecize bunu anlatmaktadır. Bediüzzaman da bu mânâyı zikrederek konuyu şöyle özetlemektedir:

"Cenab-ı Hakka vâsil olacak tarikler pek çoktur. Bütün hak tarikler, Kur'an'dan alınmıştır. Fakat tarikatların bazısı, bazısından daha kısa, daha selâmetli ve daha umumiyetli oluyor. O tarikler (yani genel anlamda Allah'a giden yollar) içinde, Kur'an'dan istifade ettiğim 'aciz, fakir, şefkat ve tefekkür' tarikidir. Şu tarik, hafif tarikler (Nakşibendiye tarikatı gibi) misilli 'letâif-i aşere' gibi on hatve değil,⁴ tarik-i cehriyye gibi (Kadiri tarikatı gibi) 'nüfus-u seb'a' yedi mertebeye atılan adımlar değil, belki dört hatveden ibarettir. Tarikattan ziyâde hakikattir, şerî-atır."⁵

Bediüzzaman genel anlamda Allah'a giden yol mânâsına gelen tarikleri, genel olarak dört gruba ayırmaktadır:

1) Tasfiye ve işrâk üzerine kurulmuş olan ehl-i tasavvufun yoludur. Tasfiye, zikir ve ibâdetlerle kalbi ve aklı mâsivâdan arındırarak Allah'a ve Onun marifetine ulaşmaya çalışmaktır. İşrâk ise, keşif ve ilhâm ile insanı Allah'a götüren yolları bulmaya gayrettir. Her ikisinde de ma'rifetullah yolunda kalb ayağıyla gidilmeye çalışılır. Bu seyr ü sülûkün anahtarı ve vesileleri, zikir-i ilâhî ve tefekkürdür. İmam-ı Rabbânî'nin ifadesiyle, "Bütün tariklerin nokta-i muntehâsı, iman hakikatlerinin vuzûh ve inkişâfıdır."⁶ Yine İmam-ı Rabbânî'nin tasnifine göre, tasavvuf tariki, velâyet-i suğrâdır.⁷ İmam-ı Rabbânîler, Abdülkadir-i Geylânîler ve Bâyezîd-i Bistâmîler, bu yolun mânevî reisleri arasında yer alırlar.

2) İslâmın itikâd esaslarını muhâfaza ve müdâfaa için Kelâm denilen bir ilim teşekkül ettiren kelâmcıların yoludur ki, Allah'ı tanıma ve isbât hususunda bunların dayandıkları en mühim iki esas imkân ve hudûs denilen delillerdir. Bunlar, bu iki delili kullanırken, akla ve nazarî esaslara istinâd ederler. Fahreddin Râzîler, Teftezânîler ve İmam Gazalîler, bu yolun mânevî reisleri arasındadırlar.

Bu her iki yol da, her ne kadar Kur'an'dan ilhâm alarak dal budak salmışlar ise de, beşer fikri bunları başka başka kalıplara soktukları için uzunlaşmış, müşkülleşmiş ve bazı vehimlerden ve vartalardan mahfûz kalamamıştır. Kelâmcıların bazı ifrât ve

³Eraydın, Selçuk, Tasavvuf ve Tarikatlar, İstanbul 1981, sh. 172 vd.

⁴Letâif-i Aşere: Nakşibendî tarikatındaki on esas mânâsıdır.

⁵Bediüzzaman, Sözlük, İstanbul 1993, Sözlük Yayınevi, sh. 462; 26. Söz'ün Zeyli.

⁶Bediüzzaman, Mektûbât, 5. Mektûb, sh. 22.

⁷İmam Rabbânî, Mektubat, c. 2, sh. 363 vd.; Bediüzzaman, Mektûbât, 5. Mektûb, sh. 22.

tefritlelerini Kelam kitaplarında okuduğumuz gibi, ehl-i tasavvufun bazı vartalarını da, Bediüzzaman'ın Telvîhât-ı tis'a adını verdiği Risale'sinden öğreniyoruz.

3) Şüphelerle dolu olan ve sahiplerini de şüpheler içinde bırakan İslâm filozoflarının yoludur ki, İbn-i Sina'lar, Farabi'ler ve Kindî'ler gibi bir kısmı akli esas alarak yürüyen ve kendilerine Meşşâyyûn veya Aristocular tabir edilenler ile Sühreverdîler ve İbn-i Tufeyl'ler gibi ilhâm ve kalbe sezîşi esas alan ve kendilerine İshrâkiyyûn tabir edilenler, bu yolun yolcusudurlar. Felsefenin fâsid bir takım esasları ve müntesiplerini sürüklediği vahim neticelerinden dolayı, İslâm filozoflarından olan İbn-i Sina ve Farabi gibi dahiler, âdî bir mü'min derecesini ancak kazanabilmişlerdir. Hatta İmam-ı Gazali gibi bir hüccetü'l-İslâm, onlara o dereceyi de vermemiştir.⁸

4) Risale-i Nur'un esas mesleğini teşkil eden Kur'an'ın yoludur.⁹ Bu ifadedden, öteki yolların Kur'an dışı olduğu şeklinde bir mânâ çıkarılmamalıdır. Ne demek olduğunu isterseniz, Bediüzzaman'dan dinleyelim:

"Risale-i Nur, sâir ulemânın eserleri gibi, yalnız aklın ayağı ve nazarı ile ders vermez ve evliyâ misilli yalnız kalbin keşif ve zevkiyle hareket etmiyor. Belki akıl ve kalbin ittihâd ve imtizâcî ve ruh ve sâir letâifin te'âvünü ayağıyla hareket ederek evc-i âlâya uçar. Taarruz eden felsefenin değil ayağı, belki gözü yetişemediği yerlere çıkar; hakâik-i imâniyyeyi kör gözüne de gösterir."¹⁰

Risale-i Nur'un telif edildiği Yeni Said devresini anlatırken de, İmam-ı Rabbânî'nin "Tevhîd-i Kible et; yani yalnız bir üstâdin arkasından git" şeklindeki mânevî ikazından sonra kalbine şöyle geldiğini anlatmaktadır:

"Üstad-ı Hakiki Kur'an'dır. Tevhîd-i kible bir üstâdla olur' diye, yalnız o üstâd-ı kudsinin irşadiyle, hem kalbi, hem ruhu, gâyet garip bir tarzda sülûka başladılar. Nefs-i emmâresi de, şekler ve şüpheleriyle onu mânevî ve ilmî mücâhedeye mecbur etti. Gözü kapalı olarak değil, belki İmam-ı Gazali, Mevlânâ Celâleddin ve İmam-ı Rabbânî gibi kalb, ruh, akıl gözleri açık olarak gezmiş. Cenab-ı Hakka hadsiz şükür olsun ki, Kur'an'ın dersiyle ve irşadiyle hakikata bir yol bulmuş, girmiş. Hatta Her şeyde bir delil var; gösteriyor ki, Allah bir' mealindeki hakikata mazhar olduğunu Risale-i Nur ile göstermiş."¹¹

İkincisi: Tarikatın hususî mânâsıdır ve bugün tarikat denilince akla gelen de bu mânâdır. Tarikat kelimesi, tasavvufun sistemleşmesinden sonra, giyim, zikir tarzı ve telakki ayrılıklarıyla özellikler gösteren teşkilâtlara âlem olmuştur.¹² Hatta bazı hukukçular, şahıs toplulukları demek olan tarikatlerin, ayrı bir hak ehliyeti olup olmadığını dahi tartışmışlar ve tarikatlerin hükmi şahsiyeti olup olmayacağını buna göre sonuca bağlamak istemişlerdir.¹³ Bu mânâda tarikatı Bediüzzaman şöyle tarif etmektedir:

"Tasavvuf, tarikat, velâyet ve seyr ü sülûk namları altında, şirin, nurânî ve ruhânî bir hakikat-ı kudsiyedir. ...Tarikatın gaye ve maksadı, ma'rifet, iman hakikatlarının inkişafı olarak, mi'râc-ı Ahmedi'nin gölgesinde ve sâyesi altında kalb ayağıyla bir seyr ü sülûk-i ruhânî neticesinde, zevkî, hâlî ve bir derece şuhûdî

⁸ Bediüzzaman, *Sözler*, 30.. Söz, sh. 543.

⁹ Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nuriye*, 252-253; *Muhâkemât*, Âsâr-ı Bedî'iyye, sh. 252.

¹⁰ Bediüzzaman, *Sikke-i Tasdik-i Gaybî*, sh. 189.

¹¹ Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nuriye*, sh. 7-8.

¹² Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, sh. 172.

¹³ Hatemi, Hüseyin, *Medeni Hukuk Tüzetkişileri*, İstanbul 1979, sh. 45-52.

hakaik-ı imaniye ve Kur'âniyye mazhariyet; tarikat ve tasavvuf namıyla ulvî bir sır-ı insânî ve kemâl-i beşeridir.”¹⁴

Risale-i Nur Hareketi'nin ikinci mânâda tarikat olmadığı ve belki birinci mânâda ve Allah'a götüren yol anlamında acz, fakr, şefkat ve tefekkür esaslarını kabul ettiği için birinci ve genel mânâda bazı yerlerde tarik kelimesinin kullanıldığı gayet açıktır.

Önce şunu belirtmeliyiz ki, Risale-i Nur Hareketi tarikat değil, hakikattir. Ancak ikinci mânâda kullanılan tarikatlara da karşı değildir. Merak edenler, Risale-i Nur'un mühim parçalarından olan *Mektûbât* adlı eserin, 29. Mektubunda tarikatlerin yasaklandığı ve hücumlara maruz kaldığı dönemlerde, tarikat denilen ve Osmanlı Devlet-i İslâmiyesini koruyan üç ulvî kal'adan biri olan tarikatı müdafaa eden kısımlarını mütalaa edebilirler.¹⁵

Risale-i Nur Hareketi'nin tarikatlar varken neden bu aşırda zaruri hale geldiğini ise, yine kendisi açıklamaktadır:

“Madem hakikat böyledir. Ben tahmin ediyorum ki, eğer Şeyh Abdülkâdir-i Geylânî ve Şah-ı Nakşibend ve İmam-ı Rabbânî gibi zatlar, bu zamanda olsaydılar, bütün himmetlerini, hakâik-i imâniyyenin ve akâid-i İslâmiyyenin takviyesine sarf edeceklerdi. Çünkü, saâdet-i ebediyyenin medârı onlardır. Onlarda kusur edilse, şakâvet-i ebediyyeye sebebiyet verir. İmansız Cennete gidemez, fakat tasavvufusuz Cennete giden pek çoktur. Ekmeksiz insan yaşayamaz, fakat meyvesiz yaşayabilir. Tasavvuf meyvedir, hakâik-i imaniyye gıdâdır. Eskiden kırk gündün tut, lâ kırk seneye kadar bir seyr ü sülûk ile bazı hakâik-i imâniyyeye ancak çıkılabilirdi. Şimdi ise, Cenab-ı Hakkın rahmetiyle, kırk dakikada o hakaika çıkılacak bir yol bulunsa, o yola karşı lâkayd kalmak, elbette kâr-ı akıl değil.”¹⁶ İşte o yol, Risale-i Nur'dur.

2- Risale-i Nur Hareketi'nin tarikat olduğuna dair iddialar

Risale-i Nur Hareketi'nin tarikat olduğunu iddia eden iki ayrı grup vardır:

Birincisi: Risale-i Nur Hareketi'ni tarikat grubuna sokarak hem Bediüzzaman'ı ve hem de onun talebelerini ilke ve inkılablara aykırı hareket ithamıyla cezalandırmak ve rahatsız etmek isteyen devletin istihbârât teşkilatları ve resmî ideolojinin mikrofonu olan bazı kalemlerdir. Bu iddiaya en iyi cevabı Bediüzzaman'ın kendisi vermiştir. 1935'de ve hem de Mustafa Kemal'in Cumhurbaşkanlığı zamanında devam eden Eskişehir Mahkemesinde, Bediüzzaman'ın itham edildiği konuların başında tarikatçılık gelmekteydi. Bediüzzaman, şeriatçısın diyenlere, çekinmeden şeriatçı olduğunu ve başındaki saçları adedince başları olsa tamamını şeriata fedâ edeceğini söyleyen bir âlim, her halde bu itham karşısında da, eğer tarikatçı olsaydı, korkmadan ve çekinmeden bunu izhâr ederdi. Ancak yapılan bu ithama şu cevabı vermiştir:

“Hey efendiler! Ben şeyh değilim, ben hocayım. Buna delil, dört senedir buradayım; bir tek adama tarikat verseydim, şüpheye hakkınız olurdu. Belki yanıma gelen herkese demişim: İman lâzım, İslâmiyet lâzım; tarikat zamanı değil.”¹⁷

¹⁴ Bediüzzaman, *Mektûbât*, sh. 426, 29. Mektub.

¹⁵ Bediüzzaman, *Mektûbât*, İstanbul 1993, Sözlür Yayınevi, sh. 426-440.

¹⁶ Bediüzzaman, *Mektûbât*, 5. Mektüb, sh. 23.

¹⁷ Bediüzzaman, *Mektûbât*, sh. 59, 16. Mektüb.

Afyon Mahkemesi münasebetiyle zikrettiği şu cümleler de bu mânâyı teyit etmektedir:

"Nurların esas ve hedefi, iman-ı tahkiki ve hakikat-ı Kur'âniye'dir. Onun için üç mahkeme (Eskişehir, Denizli ve Afyon Mahkemeleri), tarikat noktasında be-
raat vermişler. Hem bu yirmi seneden hiçbir adam dememiş 'Said bana tarikat
vermiş.' Hem bin seneden beri, bu milletin ekser ecdadı bağlandığı bir meslek
(yani tarikat), mesuliyet sebebi olamaz. Hem gizli münafıklar, hakikat-ı İslâmiyete
tarikat namını takıp, bu milletin dinine taarruz ettiklerine karşı galibâne mukabele
edenler, tarikatla itham edilmezler."¹⁸

İkincisi: Şeyh Müslüm adıyla bilinen ve Acz-mendî Tarikatı'nın reisi olarak ken-
disini takdim eden zatın iddialarıdır ki, son bir yıl içerisinde bu iddia değişik itham-
larla da beslenerek kamuoyuna takdim edilmeye çalışılmıştır. Devletin resmî tele-
vizyonlarının dahi gösterdiği alaka, 70-80 yıldır resmî ideolojinin yaptığı tekrar
etmekten başka birşey değildir. Önemle ifade edelim ki, Risale-i Nur'un hiçbir ye-
rinde tarikat olduğu ifade edilmemiş ve bilakis tarikat olmadığı çoğu yerlerde ısrarla
 vurgulanmıştır. Adı geçen grubun ve onun liderinin ileri sürdüğü iddia ise, Bediüzzaman'ın acz, fakr, şefkat ve tefekkür mânâsında Risale-i Nur'un Allah'a giden nasıl
bir yol olduğuna dair verdiği izahların çarpıtılmasıdır. Meselâ şu ifadeler buna misâl
teşkil eder:

"Tarik-i Nakşî hakkında denilen;
Der Tarik-i Nakşibendi lâzım âmed çâr terk
Terk-i Dünya, terk-i Ukbâ, terk-i hestî, terk-i terk
oian fıkra-i ra'nâ"¹⁹ birden hatırıma geldi. O hatıra ile beraber, birden şu fıkra tuü
etti:

Der tarik-i acz-mendî lâzım âmed çâr çiz
Fark-ı mutlak, acz-i mutlak, şükr-i mutlak, şevk-i mutlak ey aziz."²⁰

Yukarıda izah edildiği gibi, Nakşibendi tarikatı da genel anlamda Allah'a giden
tariklerden yani yollardan biri olduğu gibi (ancak hususî mânâda tarikat yolu), Ri-
sale-i Nur Hareketi de genel mânâda temel esasları, acz, fakr, şükür ve şevk olan
ve Allah'a giden bir tarik yani yoldur. Zaten zikredilen beyitte de, "Temeli acz olan
Risale-i Nur yolunda da dört şey gereklidir; mutlak fakr, mutlak acz, mutlak şükür
ve mutlak şevk" mânâsı ifade edilmektedir. Tarik kelimesinin asıl mânâsı düşünül-
meden ve aksine Bediüzzaman'ın çok sayıda beyanı var iken, bu cümleyi esas ala-
rak, Risale-i Nur Hareketi'ni tarikat diye vasıflandırmak ya safdillik veya hiyânettir.
Ayrıca resmî makamların tarikatçılık ile ilgili ithamlarına, Bediüzzaman'ın verdiği hâ-
rika cevaplar da, bu gibi basit iddialara çok kuvvetli cevaplardır.

Bu cevaplardan Eskişehir Mahkemesi Müdafaalarında yer alan birini de burada
zikrederek, tarikat konusuna son verelim:

"Eveleâ: Elinizde bulunan bütün kitapların şahiddirler ki, ben iman hakikatlarıyla
meşgulüm. Hem müteaddit Risâlelerinde yazmışım ki, tarikat zamanı değil, belki

¹⁸Bediüzzaman, *Şuâlar*, İstanbul 1992, Sözlür Yayınevi, sh. 325, 14. Şuâ.

¹⁹Yani Nakşibendi tarikatında dört şeyi terk etmek gerektir: Dünyayı terk, ukbâyı terk, varlığı terk ve bu terk ettiğini terk.

²⁰Bediüzzaman, *Mektûbât*, 4. Mektûb, sh. 18.

imani kurtarmak zamanıdır. Tarikatsız cennete gidecek pek çok... Fakat imansız cennete girecek hiç yok. Onun için imana çalışmak lâzımdır.

"Sâniyen: Şu on senedir Isparta Vilâyetinde bulunuyorum. Biri çıksın, bana tarikât vermiş desin. Evet bazı has kardeşlerime iman ilimleri ve ulvî hakikatler dersini hocalık itibarıyla vermişim. Bu tarikât talimi değil, belki hakikat dersidir.

"Sâlisen: Telvîhât-ı Tis'a adıyla bilinen 29. Mektub'da Tarikatı medih şeklindeki iddiaya gelince, bu, tarikâtın ilmî hakikatını imen beyân etmektir. Buna yasak temas edemez. Hem bu milletin, bin seneden beri, ruhlarını feyizlendiren ve mezaristanda yarı ecdadları onurla bağlı olan bid'atsız, hâlis ve hakikat-ı takvâ olan bir nevi tarikâtın içtimâî bir faydasını beyân etmeliğim nasil aleyhimde istimal edilebilir?"²¹

III- Risale-i Nur Hareketi bir cemiyet mi?

Risale-i Nur Hareketi'ni baltalamak isteyenlerin bu ithamı da, Risale-i Nur Hareketi'nin laikliğe aykırı olarak, devletin, sosyal veya iktisâdî veya hukukî temel nizamlarını, kısmen de olsa, dinî esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesisi olduğunu 70-80 yıldır ileri sürmeleri ve hatta resmî ideolojinin mikrofonları vasıtasıyla, masum halka bu yalanı kabul ettirmeye çalışmalarıdır. Bu cümle, bilindiği üzere mülga 163. maddenin ve şu andaki Anayasanın 24. maddesinin son fıkrasının özetidir. Bu iddiayı cevaplandırmadan önce, cemiyet kelimesini açıklamak icabetmektedir.

Cemiyet, özel hukuk hükmi şahıslardır. Hukukî kavram olarak, teşkilâtlandırılmış insan birliği diye tarif edilebilir.²² Cemiyetlerin meşru olanları bulunduğu gibi, gayri meşru olanları da vardır. Risale-i Nur Hareketi için ileri sürülen isnâd ve itham, gizli ve mülga 16. maddede zikredilen vasıflarda cemiyet kurmaktır. Bu iddianın 1935 yılında başlayan Eskişehir Hapishanesinde Savcı tarafından ileri sürüldüğü ve hayatı boyunca Bediüzzaman hakkında açılan dâvalarda bu ithamın tekrar tekrar gündeme getirildiği ve üzücü olan taraf ise, bütün beraat kararlarına rağmen, 1960'da Bediüzzaman'ın vefâtından sonra da aynı iddialar ile Risale-i Nur Talabesi denilen ve bu kitapları okuyan insanların da itham edilmeye devam ettiğiidir.

Önemle ifade edelim ki, Risale-i Nur Hareketi, bu zamana kadar yapılan ithamlarla ileri sürüldüğü gibi, hukukî mânâda cemiyet değildir. Meşru mânâda cemiyet olmadığı gibi, mülga 16. maddenin tarif ve tavsif ettiği gizli cemiyet hiç değildir. Kendi tabiriyle "cemiyet ise, İslâm kardeşliği cihetinde bir uhrevî kardeşliktir. Yoksa siyasi cemiyet olmadığına, üç mahkeme hüküm vermişler. O cihette beraat ettirmişler."²³

Risale-i Nur Hareketi'ni gizli bir cemiyetmiş gibi suçlayan ve nereden para aldığını soracak kadar ileri giden ithamcılara karşı, 1935 yılında Eskişehir mahkemesinde Bediüzzaman'ın verdiği cevaplar, bugün için de geçerlidir:

"Evvela: Böyle bir siyasi cemiyetin bizim tarafımızdan vücuduna dair hangi vesika, hangi emareler var? Ve para ile teşkilât yaptığımızı hangi delil ve hangi hüccet bulmuşlar ki, bu kadar musırrâne soruyorlar?

²¹ Bediüzzaman, Osmanlıca Lem'alar, s. 747.

²² Köprülü, Bülent, Medeni Hukuk, İstanbul 1984, sh. 426.

²³ Bediüzzaman, Şuâlar, sh. 325.

"Sâniyen: Meselemiz imandır. İman kardeşliğiyle bu memlekette yüzde doksan adamlarıyla uhuvvetimiz var. Halbuki cemiyet ise, çoğunluk içinde azınlığın ittifağıdır. Bir adama karşı doksan dokuz adam cemiyet olmaz. Meğer gayet insafsız bir dinsiz, herkesi hâşâ kendisi gibi tevehhüm edip bu mübarek dindar milleti tahkir etmek niyetiyle böyle dedikoduları yayar.

"Sâlisen: Benim gibi ciddi bir muhabbetle Türk milletini seven; Kur'an'ın senâsına mazhariyetleri cihetiyle Türk milletini pek çok takdir eden; altı yüz seneden beri bütün dünyaya karşı koyan ve Kur'an'ın bayraktarı olan bu millete karşı; gayet şiddetle taraftar olan; bin Türk'ün şahâdetiyle bin milliyetçi Türkçüler kadar Türk milletine bilfiil hizmet eden; kıymettar otuz kırk Türk gençlerini namazsız otuz bin hemşehrilerine tercih etmekle bu gurbeti tercih eden; hocalık haysiyetiyle izzet-i ilmiyesini muhâfaza eden ve iman hakikatlarını pek açık bir şekilde ders veren bir insanın, on sene zarfında yirmi otuz değil, belki yüz ve bin talebesi sırf iman ve hakikat ve âhiret noktasında onunla fedakârâne bağlansa ve âhiret kardeşi olsa çok mudur ve zararı mı var? Hiç ehl-i vicdan ve insaf bunları tenkit eder mi ve bunlara siyâsî cemiyet nazarıyla bakabilir mi?"²⁴

O halde Risale-i Nur Hareketi, siyâsî bir cemiyet olmadığı gibi, gizli bir cemiyet de değildir. Eğer cemiyet kelimesinin topluluk demek olan lügat mânâsı alınır, İslâm kardeşliği cihetinde uhrevî kardeşlik bağları ile bira raya gelen insanlar topluluğu mânâsında cemiyet denmesi mümkün olur. Bu mânâda Risale-i Nur Talebelerine cemâat demenin bir zararı olmadığını ve ancak cemiyet mânâsının nasıl anlaşılması gerektiğini yine Bediüzzaman'dan dinlemek icabetmektedir:

"Evet, biz bir cemiyetiz ve öyle bir cemiyetimiz var ki, her asırda üç yüz elli milyon (şu anda 1.5 milyara yakın) dahil mensupları var. Ve her gün beş defa namazla, o mukaddes cemiyetin prensiplerine kemâl-i hümetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar; *أَنَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ* kudst programıyla birbirinin yardımına, dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar. İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efrâdındanız ve hususî vazifemiz de, Kur'an'ın imânî hakikatlerini tahkikî bir sûrette ehl-i imana bildirip, onları ve kendimizi idam-ı ebedîden ve daimî, berzâhî haps-i münferidden kurtarmaktır. Sair dünyevî ve siyâsî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medâr-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve mânâsız gizli cemiyetle hiçbir münâsebetimiz yoktur ve tenezzül etmeyiz."²⁵

Zaten açılan binlerce dâvâlar neticesinde, bu tür iddiaların doğru olmadığı artık kaziye-i muhkeme haline gelmiştir.²⁶ Bütün bu hakikatlere rağmen, Bediüzzaman ve talebeleri, hep siyâsî ve gizli bir cemiyet kurmakla itham edilmişlerdir.

IV- Risale-i Nur Hareketi bir cemâattir

"Risale-i Nur Hareketi, tarikat değildir; cemiyet de değildir; bir parti de değildir; peki nedir?" sorusuna, Bediüzzaman "Biz, bir cemâatiz" diyerek cevap vermiştir. Cemâat nedir?

"Toplamak, bir araya getirmek" mânâsındaki cem' masdarından türeyen Arapça bir isimdir ve buradaki mânâsıyla, Müslümanların din kardeşliği esasına dayalı olarak

²⁴Bediüzzaman, Osmanlıca Lem'alar, sh. 773 vd.

²⁵Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat*, İstanbul 1991, Envâr Yayınevi, sh. 400-401.

²⁶Bkz. Bediüzzaman, *Şuâlar*, sh. 317 vd.

gerçekleştirdikleri ve katılmak durumunda oldukları birlik vaberberliğe denmektedir.²⁷ Aynı zamanda sahabeler, müçtehid imamlar veya her devirdeki Müslümanların büyük çoğunluğu gibi mânâlara gelen ve çoğunlukla da İslâmî kaynaklarda ehl-i sünnet için kullanılan bir tabirdir.

Önemle ifade edelim ki, Risale-i Nur Hareketi'nin kaynağını teşkil eden Risale-i Nur adlı 130 parçadan oluşan Külliyyât ortadadır. Bediüzzaman'ın 90 yıllık ömrü ortadadır. 70-80 senedir yüzlerce mahkemenin tahkikatı ve milyonlara varan Nur talebelerinin hakikatlerden başka bir hedef ve bir dünyevî maksad olmadığını, bini aşkın mahkeme, verdikleri beraat kararlarıyla tasdik etmişlerdir. O halde Risale-i Nur Hareketi, hiçbir vecihle siyâsî bir cemiyet değildir. Eğer üniversite talebelerine ve her nevi esnafa cemiyet namı verilse, o zaman Risale-i Nur Hareketi'ne de cemiyet adı verilebilir. Ancak cemiyetten kasıt, imânî ve uhrevî bir topluluk ise, buna cemaat denir. Bediüzzaman'ın ifadesiyle:

"Evet, biz bir cemaatiz. Hedefimiz ve programımız; evvela kendimizi, sonra milletimizi, ebedî ıdamdan, daimî ve berzâhî münferit hapisten kurtarmak; vatandaşlarımızı anarşilikten ve serserilikten korumak ve iki hayatımızı imhaya sebep olan zındıkaya karşı Risale-i Nur'un çelik gibi hakikatleriyle kendimizi muhâfaza etmektir."²⁸

Risale-i Nur Cemâatinin mahiyetini ve bu cemaatin mensuplarını ise, şu tesbitler ortaya koymaktadır:

"Ben, buradaki bütün Risale-i Nur şakirtlerini ve benimle görüşenleri veya okuyan ve yazanları şahit gösteriyorum. Onlardan sorunuz. Ben hiçbirisine dememişim ki, bir siyâsî cemiyet veya cemiyet-i Nakşiye teşkil edeceğiz. Onlara her zaman dediğim şudur: Biz, imanımızı kurtarmaya çalışacağız. Umum ehl-i iman dâhil oldukları ve 300 milyondan ziyâde fertleri bulunan (o zamanki İslâm âleminin nüfusu) bir mukaddes Cemâat-i İslâmiyeden başka aramızda bir bağ yoktur."²⁹

Kendisini ziyarete gelenleri tasnif ederken, biraz önce "Umum ehl-i iman dâhil oldukları ve 300 milyondan ziyâde fertleri bulunan (o zamanki İslâm âleminin nüfusu) şimdi 1.5 milyara ulaşmak üzeredir" bir mukaddes Cemâat-i İslâmiye" diye tarif edilen Risale-i Nur Cemâati'nin fertlerini de üçlü tasnife tabi tutmaktadır:

Birincisi: Dostlardır. Risale-i Nur'a ve Kur'an'ın nurları ile alakalı hizmetlere taraftar olan; haksızlığa, bid'atlara ve dalâlete kalben taraftar olmayan ve kendine istifadeye çalışan bütün ehl-i imandır.

İkincisi: Kardeşlerdir. Hakiki olarak Risale-i Nur'daki Kur'an hakikatlerinin neşrine ciddi çalışmakla beraber, beş vakit namazını kılan ve yedi büyük günahı işleyen ehl-i imandır.

Üçüncüsü: Talebelerdir. Risale-i Nur'u kendi malı ve te'lifi gibi hissedip sahip çıkarlar ve en mühim vazife-i hayatiyesini onun neşir ve hizmeti bilenlerdir.³⁰

²⁷TDV İslâm Ansiklopedisi, c. VII, sh. 287-288.

²⁸Bediüzzaman, *Şuâlar*, sh. 317-318.

²⁹Bediüzzaman, Osmanlıca *Sirâc'ın-Nûr*, sh. 354; Badıllı, Abdülkadir, Bediüzzaman Said-i Nursî, Mufassal Tarihçe-i Hayatı, II, sh. 1056.

³⁰Bediüzzaman, *Mektûbât*, sh. 329-330.

V- Netice

Risale-i Nur Hareketi, tarikat değil, hakikat ve şerîattır. Risale-i Nur'un müellifi olan Bediüzzaman, İmâm-ı Gazali, Mevîânâ Celâleddin ve İmâm-ı Rabbânî gibi kalb, ruh, akıl gözleri açık olarak gezmiş.. Kur'an'ın dersiyile ve irşâdiyle hakikata bir yol bulmuş, girmiş. Hatta "Her şeyde bir delil var; gösteriyor ki, Allah bir" mealindeki hakikata mazhar olduğunu Risale-i Nur ile göstermiştir. Bununla birlikte, Risale-i Nur Hareketi, hiçbir zaman tarikata karşı olmamış ve hele düşman hiç olmamıştır. Ancak bu hareket ne Nakşiliğin bir kolu ve ne de başlı başına bir tarikattır.

Son zamanlarda çıkarılan ve kurucusu Bediüzzaman olduğu iddia edilen Acz-mendî Tarikatının Risale-i Nur Hareketi ile hiçbir alakası yoktur.

Risale-i Nur Hareketi, mülga 163. maddede ve Anayasamızın 24. maddesinin son fıkrasında tarif edilen ve yasaklanan gizli bir cemiyet de değildir. Hatta Medeni Hukukun hükmi şahıslar arasında saydığı bir cemiyet de değildir.

Risale-i Nur hizmeti, bir cemâattir. Bu cemâat, Doğudan Batıya, Güneyden Kuzeye uzanan nurânî bir silsile ile bağlı bir dairedir. Bu daireye dâhil olanlar, bütün ehl-i imandır ki, şu anda adetleri 1.5 milyara yaklaşmaktadır. Bu cemaatin birliğini sağlayan esas, tevhid akidesidir. Yemini imandır. Müstesibleri, Kâlûbelâdan bu daireye dahil olan bütün mü'minlerdir. Müntesiblerinin kayıt defterleri, Levh-i Mahfûzdur. Bu cemâatin yayın organı, bütün İslâmî kitaplardır. Günlük gazeteleri, ilâ-yı kelimetullahı hedef ve maksad edinen bütün dinî gazetelerdir. Şubeleri, cami ve mescidler, medreseler ve İslâma hizmet eden bütün müesseselerdir. Merkezi Haremeyn-i Şerifeyndir. Reisi, Resûlullah'dır. Mesleğinin esası, herkesin kendi nefsiyle mücâhede etmesi, Kur'an'ın ahlâkıyla ahlâklanması, Sünnet-i Seniyyeyi ihyâ etmesi, başkalarına muhabbet eylemesi ve zarar vermeyecekse nasihat etmesidir. Bu cemaatin nizâm-nâmesi, sünnet-i seniyye ve şer'î hükümlerdir. Hedefi ve maksadı ilâ-yı kelimetullahıdır.³¹ Yani Risale-i Nur Hareketi, ehl-i sünnet cemâatidir ve asr-ı saadet Müslümanlığını bu asırda yaşatmayı gaye edinen bir hizmettir.

Eğer Risale-i Nur cemâati bir cemiyettir diyorsa, Bediüzzaman'ın şu cevabını tekraren zikrederiz:

"Evet, biz bir cemiyetiz ve öyle bir cemiyetimiz var ki, her asırda üç yüz elli milyon (şu anda 1.5 milyara yakın) dahil mensupları var. Ve her gün beş defa namazla, o mukaddes cemiyetin prensiplerine kemâl-i hürmetle alâkalarını ve hizmetlerini gösteriyorlar; ^{اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ} kudsî programıyla birbirinin yardımına, dualarıyla ve mânevî kazançlarıyla koşuyorlar. İşte biz, bu mukaddes ve muazzam cemiyetin efrâdındanız ve hususî vazifemiz de, Kur'an'ın imânî hakikatlerini tahkiki bir sûrette ehl-i İmana bildirip, onları ve kendimizi idam-ı ebediden ve daimî, berzâhî haps-i münferidden kurtarmaktır. Sair dünyevî ve siyâsî ve entrikalı cemiyet ve komitelerle ve bizim medâr-ı ithamımız olan cemiyetçilik gibi asılsız ve mânâsız gizli cemiyetle hiçbir münâsebetimiz yoktur ve tenezzül etmeyiz."³²

³¹ *Tarihçe-i Hayat*, İstanbul 1991, Sözler Yayınevi, sh. 66-67.

³² Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat*, İstanbul 1991, Envâr Yayınevi, sh. 400-401.